

Familjen Ros, värstingar i Sätilla under 1800-talet?

En mordhistoria

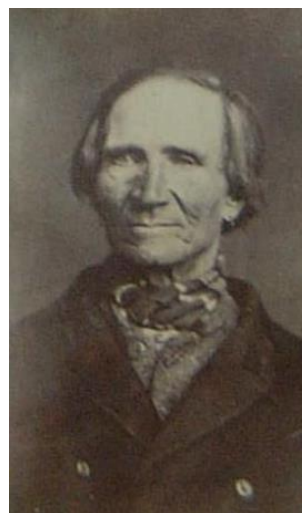
Första gången jag stötte på familjen Ros var i Tostaredsboken i ett avsnitt om Grips torp i Dyrenäs.

Grip medverkade till att bröderna Ros i Sätilla dömdes för rånmordet i Hulta kvarn 1849. Bröderna Ros moder Elin och syster Sara besökte Grip och ville att han skulle vittna att han lånat en eka av Ros och återlämnat den samma kväll som mordet skett. Eftersom det blivit storm på Lygnern kunde Grip inte åka hem utan fick stanna över natten hos Ros och kunde därför bestyrka att bröderna var hemma hela kvällen och natten. För detta skulle Grip erhålla 2000 riksdaler och all hjälp han framledes behövde. Elin och Sara kunde också berätta att de kunde skaffa ytterligare vittnen som skulle säga samma sak. Grip svarade att han inte sätter sin själ i pant för 2000 riksdaler eller hur mycket de än ville bjuda. Grips hustru Anna Christina gick dagen efter till länsmannen och berättade vilket erbjudande de hade fått. Detta bidrog starkt till att rånmördarna dömdes.

En viss koppling till min släkt finns i och med att Elias Grips son Emil Borg var gift med min farfars moster Alma som drunknade på Lygnern 1897 tillsammans med sin två barn.

Bröderna Carl Peter och Adolf Danielsson Ros dömdes 1851 tillsammans med Andreas Andersson och Erik Torkelsson för att gemensamt rånmördat Erik Håkansson på Hulta kvarn i Örby socken. Gunnar Ahlberger har i boken Hultakvarnmordet – ett morddrama i vävarbygd, givit en utförlig redogörelse för händelsen och den efterföljande rättegången.

Carl Peter och Adolf dömdes till döden, men straffen omvandlades till livstids fängelse. Adolf avled på Långholmen 1853 och Carl Peter hamnade på centralfängelset i Landskrona och frigavs därifrån 1886.

Bilderna visar Carl Peter Ros och Andreas Andersson tagna i samband med att de frigavs. Carl Peter angavs vara 6 fot lång med en stark kroppsbyggnad. Ett utmärkande kännetecken var att hans högra hand var avhuggen vid handleden.

Uppväxt

Carl Peter (född 1819) och Adolf (född 1824) var barn till den fd soldaten Daniel Larsson Ros och Elin Svendsdotter och växte upp tillsammans med sex syskon på Ramnhulta. Ramnhulta var ett torp under Håkankila Västergård belägen på norra sidan av Lygnern. Man bodde i en mindre manbyggnad bestående av förstuga, stuga och en avdelad kammare. Vidare fanns en ladugård med loge, fähus och lada.

Daniel hade under trettiofyra år varit soldat vid Förste Majorens kompani, Älvsborgs regemente, men fick avsked 1827 eftersom han ansågs bräcklig och oförmögen till tjänst. Det innebar att han förlorade den lilla försörjning han haft som soldat och var hänvisad till att själv finna en utkomst för sig och familjen.

Daniel dog redan 1833, kanske i sviter efter ett långt och hårt soldatliv. Hustrun Elin var då ensam med åtta barn.

En svår tid

1830-talet måste ha varit en svår tid för socknarnas mindre bemedlade. Den snabba folkökningen hade bidragit till en proletarisering av landsbygden och sockenstämmornas protokoll vittnar om de bekymmer man hade med ökande antal fattiga. Förlagssystemet i Marks härad som gav försörjning med hemvävning låg fortfarande i sin linda och emigration och industrialisering hade ännu inte tagit fart. 1833 utgick från Kronan en enkät riktad till Sveriges socknar, med syfte att belysa frågor kring befolkningstillväxt, hemmansklyvning, fattigvård mm. I ett svar från Sätila framskyftar hur man på sockenstämman såg på situationen vid Lygnersvider där Ramnhulta låg:

Slutligen, vad Sätila socken särskilt beträffar, så är den i en högst beklaglig ställning, ty på så kallade kronoallmanningen Lygnersvider såsom fordom ansetts som socknens tillhörighet haver en ansevärd mängd torpare och backstugesittare planterat sig, somliga med, somliga utan Högvederbörligt tillstånd. Församlingen ser med ledsnad och bävan – vad den ej kan förekomma, att icke blott skogen av desse löse personer utödes (varföre väl många pliktat vid vatten och bröd i fångelse, men därmed ersättes icke skadan och skogsförlusten) utan desse många intäkter skola nödvändigt minska hemmanens jord och egendom om skogsmarken någonsin på ett eller annat föreslaget sätt vinnes åt socknen, som då och i alla fall får behålla en hop objudna invånare på sin mark och dem försörja.

1839 avslutades laga skiftet av Sätila skog dit Lygnersvider hörde. Skiftet innebar att skogsmarkerna som tidigare varit allmänningar delades upp på socknens hemman, dvs en ganska omfattande privatisering. Man kan föreställa sig att situationen för de egendomslösa ytterligare förvärrades genom att man nu fick betala arrende till sin bonde eller genomföra dagsverken på dennes gård.

Ett brottsregister

Utöver Carl Peter och Adolf verkar de flesta av syskonen Ros ha varit inblandade i mindre brott från 1830-talet och några decennier framåt. I Sätilla sockens husförhörslängder från 1850-talet (Sätilla AI:12 och AI:13) finns förteckningar över brott som familjens medlemmar varit inblandade i:

Erik Danielsson Ros

- 1833 straffad för stöld
- 1852 dömd för andra resans stöld till böter och uppenbar kyrkoplikt¹

Sven Danielsson Ros

- 1840 dömd till 20 dagars fängelse vid vatten och bröd samt uppenbar kyrkoplikt för smädande
- 1848 dömd för tilltagande av 2 får och 2 blånader att böta 8 Rd samt för andra resans stöld böta 8 Rd eller undergå 13 dagars fängelse vid vatten och bröd för smädande av moder
- 1854 dömd för falsk angivelse emot soldaten Gustaf Hedlund om slag å egen fader att straffas med 28 dagars fängelse vid vatten och bröd samt att göra Hedlund offentlig avbön

Carl Peter Danielsson Ros

- 1842 dömd för första resans snatteri vid Fjäre häradsrätt
- 1855 vid Marks häradsrätt dömd för mord och rån att mista livet genom halshuggning. Av Kungliga Majestät av nåd ändrat till livstids arbete å fästning

Sara Danielsdotter Ros

- Sara fanns i april 1850 på Alingsås kronohäkte anklagad för stöld. Här föddes sonen Johannes 16/4 (C:6 sid 115).
- 1855 undergått enskild skrift för snatteri

Adolf Danielsson Ros

- 1833 risad i Borås för snatteri

Anders Pehrsson (make till Anna Maria Ros)

- straffad för 2:dra resan stöld samt för mordbrand stöld under framtiden genom Marks H. R. utslag d 6/2 1844.
- Desslikes blef Anders Pehrsson genom Kongl. Hofrättens utslag af den 8 aug 1848 dömd för fylleribrott plikta 3 d 16 s och för 3:dje resan tiufnad straffas med 6 par spö uppenbar kyrkoplikt och 3 års arbete å fästning.
- 2:re mars 1861 av rådhusrätten i Göteborg dömd för 4:de resan stöld

Anna Maria Danielsdotter Ros

- enligt samma utslag dömd för tillfogande av tvenne blodviten böta 1 Rd 16 samt för första resan snatteri böta 2 Rd och undergå enskild skrift²

¹ Uppenbar kyrkoplikt innebar att personen, i kyrkan inför församlingen, fick bekänna sina synder och lova bättring.

² Enskild skrift (enskild kyrkoplikt) innebar att personen, i sakristian inför prästen, fick bekänna sina synder och lova bättring. Lagstiftningen kring kyrkoplikt avskaffades 1855.

Adolf Ros änka Carin Bengtsdotter

- *1855 undergått enskild skrift för snatteri*

Äldsta barnet, Magnus, hade varit artillerist och verkar inte ha begått några brott. Yngsta dottern, Christina, fanns inte heller med i ovanstående uppteckningar. Som gift flyttade hon till Älvsåker i Halland, där hon i husförhörslängden angavs vara straffad för stöld i Kungsbacka 1854. Maken, Anders död 1858, uppgavs åtalad för stöld.

Familjen

Under sina senare levnadsår verkar syskonen ha levt ett laglydigt liv. Åtminstone finns det inga fler noteringar om brott i kyrkböckerna. Erik anges i dödboken till och med som hemmansägare på Torrås Västergård, där det även står att han funnits hängande i ett av sina hus och att han begravts i tysthet enligt Marks häradsrätts beslut.